ОИЛА ҲУҚУҚИ

05 / 10

Ота-оналар ва болаларнинг ҳуқуқлари

Норма, вазият ва ҳуқуқий ечим

Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси асосида

Мавзу режаси

01 **Боланинг шахсий ва мулкий ҳуқуқлари**

02 Ота-онанинг тарбия ва ҳимоя вазифалари

03 Бола манфаатига оид низолар

Бола кимнинг қарорини қабул қилади?

Ота хусусий мактабни, она давлат мактабини танлади.

Бола дўстлари билан ҳозирги мактабда қолишни истайди.

Кимнинг хоҳиши устун ва қандай фактлар текширилади?

Бола мустақил ҳуқуқ эгаси

18 ёшга тўлмаган шахс бола ҳисобланади.

Боланинг оилада яшаши, тарбия олиши ва ҳимояланиши ҳуқуқий кафолатларга эга.

Ота-она ваколати бола манфаатларига хизмат қилиши шарт.

Оилада яшаш ва тарбияланиш

Бола имкони борича ўз оиласида яшаш ва тарбияланиш ҳуқуқига эга.

У ота-онасини билиш ва уларнинг ғамхўрлигидан фойдаланишга ҳақли.

Оилавий муҳит бола хавфсизлиги билан бирга баҳоланади.

Ота-она ва қариндошлар билан мулоқот

Ота-онанинг ажралиши боланинг ҳар иккиси билан мулоқот ҳуқуқини бекор қилмайди.

Қариндошлар билан кўришиш ҳуқуқи ҳам қонун билан ҳимоя қилинади.

Мулоқот боланинг жисмоний ва руҳий ҳолатига зарар етказмаслиги керак.

Боланинг ўз фикри

Бола ўз манфаатига дахлдор масалада эркин фикр билдириши мумкин.

Ваколатли орган унинг фикрини ёшидан қатъи назар кўриб чиқади.

Қарор боланинг энг устун манфаатларидан келиб чиқиб қабул қилинади.

Исми ва фамилияси

Бола исм, ота исми ва фамилия олиш ҳуқуқига эга.

Уларни белгилаш ва ўзгартиришда қонундаги тартибга риоя қилинади.

Ота-она низоси боланинг манфаатларини инобатга олган ҳолда ҳал этилади.

Боланинг мулкий ҳуқуқлари

Бола таъминот олиш ва ўзига тегишли мол-мулкка эга бўлиш ҳуқуқига эга.

Мерос, ҳадя ва бошқа қонуний асослар билан олинган мулк алоҳида баҳоланади.

Ота-она мулки билан бола мулки бир хил ҳуқуқий масса эмас.

Ҳуқуқларни ҳимоя қилиш

Ҳимояни ота-она ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар амалга оширади.

Манфаатлар тўқнашуви бўлса, қонуний вакиллик алоҳида ҳал қилинади.

Бола тегишли ҳолларда ўзи ҳам ваколатли орган ва судга мурожаат қилиши мумкин.

Ота-онанинг тенглиги

Болага нисбатан ота ва она тенг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятларга эга.

Никоҳдан ажрашиш ота-оналик мақомини тугатмайди.

Алоҳида яшаш таъминот ва тарбияда иштирок вазифасини бекор қилмайди.

Таълим ва тарбия

Ота-она боланинг тарбияси ва камолоти учун масъул.

Соғлиқ, жисмоний ва руҳий ривожланишга ғамхўрлик қилиш талаб этилади.

Таълим усулини танлаш бола манфаати ва фикри билан боғланади.

Боланинг яшаш жойи

Алоҳида яшовчи ота-она келишув тузиши мумкин.

Келишув бўлмаса, суд бола манфаатларини ва иш ҳолатларини баҳолайди.

Даромаднинг юқорилиги якка ўзи ҳал қилувчи мезон эмас.

Ҳуқуқдан маҳрум қилиш ва чеклаш

Ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш фақат қонундаги асос ва суд тартибида амалга ошади.

Чеклаш бошқа асос ва оқибатларга эга.

Бу чоралар болани ҳимоя қилишга қаратилган, оддий ота-она низосининг автоматик натижаси эмас.

Кейс: мулоқотга тақиқ

Она «алимент кечикди» деган сабаб билан боланинг ота билан кўришишини тўхтатди.

Бола отаси билан мулоқотни хоҳлайди, хавф ҳақида далил йўқ.

Таъминот ва мулоқот ўзаро шарт қилиб қўйиладими?

Кейс ечими: икки мустақил ҳуқуқ

01 **Алимент қарзи қонуний ижро тартибида ундирилади.**

02 Унинг мавжудлиги боланинг мулоқот ҳуқуқини автоматик бекор қилмайди.

03 Хавфсиз кўришиш тартиби келишув ёки низода суд орқали белгиланади.

Кейс: боланинг квартираси

Буви 12 ёшли неварасига квартира ҳадя қилди.

Ота-она уни сотиб, ўз кредитини ёпмоқчи.

Боланинг мулкига эгалик ва вакиллик чегараси қаерда?

Кейс ечими: бола манфаатини текшириш

01 **Квартира боланинг мулки бўлиб қолади.**

02 Вакиллик ота-онага уни ўз қарзи учун эркин сотиш ҳуқуқини бермайди.

03 Битимда васийлик қоидалари ва бола манфаатига таъсир текширилади.

Бола ҳуқуқларининг демографик кўлами

минг нафар, 2025 йил

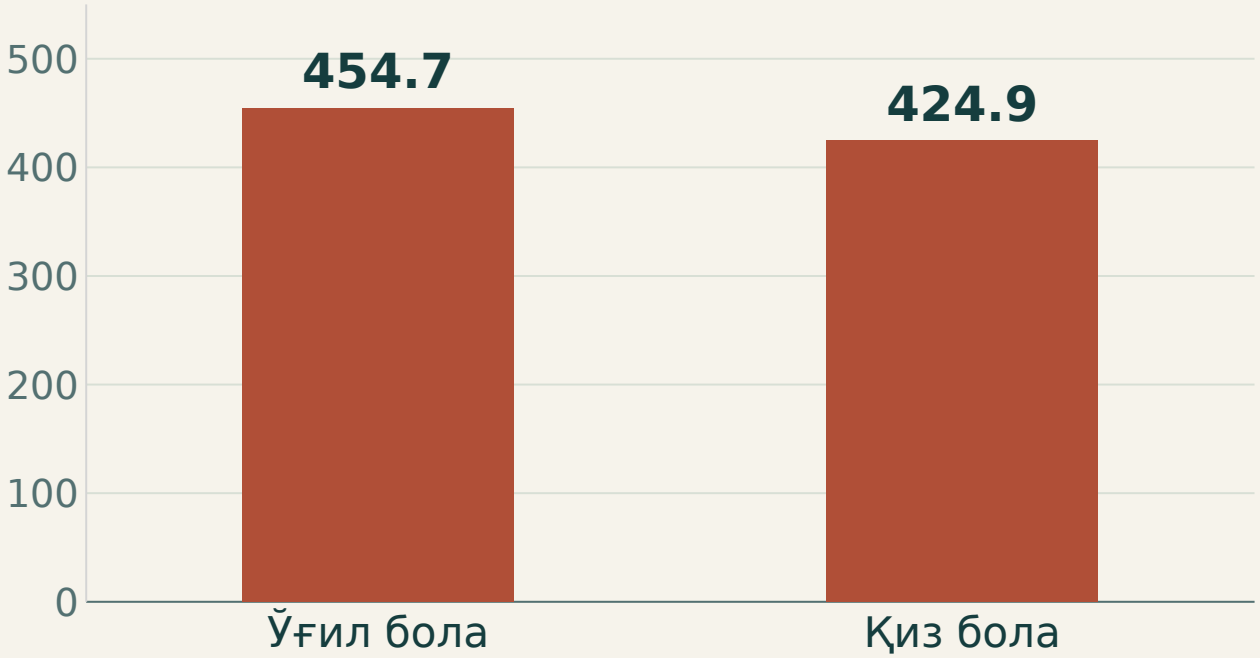

2025 йилда 879,6 минг тирик туғилиш қайд этилган.

Шундан ўғил болалар 454,7 минг, қиз болалар 424,9 минг.

Ҳуқуқий ҳимоя барча болалар учун тенг таъминланиши керак.

Миллий статистика қўмитаси, 2025 йил

Амалий муаммо: болани эшитиш

8 ёшли бола психолог билан суҳбатда бир фикр, ота-она ҳузурида бошқа фикр айтди.

Фикрнинг эркинлиги қандай текширилади?

Қарорда бола фикри ва манфаати ўртасидаги боғлиқликни асосланг.

Тезкор текширув

1. Фақат 10 ёшдан кейин боланинг фикри эшитиладими?

2. Ажрашиш ота-оналик мажбуриятини бекор қиладими?

3. Боланинг ҳадя мулки ота-она мулкига айланадими?

Жавоблар ва хулоса

01 **Йўқ. Амалдаги 68-модда ёшидан қатъи назар кўриб чиқишни белгилайди.**

02 Йўқ. Ота-оналик мақоми сақланади.

03 Йўқ. Бола мулкининг мустақил режими бор.

ОК 68, 71, 90-моддалар

Манбалар ва мустақил ўқиш

Оила кодекси. Амалдаги матн 20.10.2026 ҳолатига текширилган. lex.uz/acts/104720

Ф.М. Отахўжаев, Ш.Р. Юлдашева. Оила ҳуқуқи. Тошкент, 2013. XI–XIII боблар, 124–145-бетлар.

ФҲДЁ қоидалари: Вазирлар Маҳкамасининг 20.10.2023 йилдаги 550-сон қарори. lex.uz/docs/6638940

Миллий статистика қўмитаси. Демографик ҳолат, 2025 йил якунлари. Эълон: 27.01.2026. stat.uz